

JUSTITSMINISTERIETS FORSKNINGSKONTOR
DECEMBER 2014

Evaluering af forsøgsordning med vredeshåndteringsprogrammet ”anger management”

1. Indledning

Som led i regeringens handlingsplan mod volds- og ungdomskriminalitet, Stop volden, blev der den 1. november 2005 iværksat en forsøgsordning med mulighed for at anvende vredeshåndteringsprogrammet ”anger management”, som vilkår for en (delvis) betinget dom idømt unge lovovertrædere.

Forsøgsordningen omfatter unge, der på domstidspunktet er mellem 15 og 20 år, og som har overtrådt straffelovens §§ 119, 121, 244, 245 eller 266. Forsøgsordningen forudsættes anvendt som alternativ til betinget eller ubetinget fængselsstraf på op til 40 dage, herunder kombinationsdomme. Endvidere forudsættes forsøgsordningen i almindelighed kun anvendt over for unge, der ikke tidligere har begået voldskriminalitet, dog efter konkret vurdering også over for unge, der har højst tre tidligere domme for vold eller lignende.¹

Forsøgsordningen er geografisk afgrænset, idet den omfattede politikreds 1-8² frem til 2007 og derefter Københavns Politi, Vestegnens Politi og Nordsjællands Politi. Ved cirkulæreskrivelse af 27. november 2012 blev forsøgsordningen med virkning fra den 1. december 2012 udvidet til også at omfatte Midt- og Vestsjællands Politi og Sydsjællands og Lolland-Falsters Politi. Forsøgsordningen vil foreløbig være i kraft indtil ultimo 2014.

I sager, der potentielt kan afgøres med en (delvis) betinget dom med vilkår om ”anger management” (i det følgende AM-dom), skal politiet foranledige, at der af kriminalforsorgen udfærdiges en personundersøgelse, jf. retsplejelovens § 808, vedrørende den pågældende unge. Endvidere skal kriminalforsorgen foretage en vurdering af den unges egnethed til deltagelse i programmet.³

¹ Justitsministeriets cirkulæreskrivelse nr. 9679 af 11. oktober 2005.

² De daværende politikredse i København, på Frederiksberg, i Gentofte, Lyngby, Gladsaxe, Hvidovre, Glostrup og Tårnby.

³ Justitsministeriets cirkulæreskrivelse nr. 9679 af 11. oktober 2005.

Denne evaluering belyser forløbet af de sager, som kriminalforsorgen har modtaget med henblik på en sådan egnethedsvurdering, samt en kvantitativ karakteristik af de AM-domme, der er idømt frem til september 2014. Desuden indeholder foreliggende evaluering en undersøgelse af recidivet for de unge med en AM-dom og et forsøg på en effektevaluering af forsøget.

Justitsministeriets Forskningskontor har tidligere udarbejdet to evalueringer af forsøgsordningen.⁴

2. Kriminalforsorgens og domstolenes selektion

Med henblik på at belyse, i hvilket omfang kriminalforsorgen vurderer den sigtede egnet til deltagelse i AM, og i hvilket omfang domstolene på baggrund heraf idømmer AM, er der gennemført en undersøgelse af de anmodninger om en egnethedsvurdering vedrørende AM, der i perioden 1. november 2005 til 1. september 2014 er modtaget i kriminalforsorgen.

Datamaterialet stammer fra afdelinger i Kriminalforsorgen i Frihed (KiF), som i forsøgsperioden har stået for gennemførelse af egnethedsvurderingerne. I perioden frem til december 2012 angår det København, Københavns Vestegn og Nordsjælland og herefter også afdelingen på Midt- og Vestsjælland samt Sydsjælland og Lolland-Falster. Datamaterialet omfatter i alt 580 sager.⁵ Datamateriale inkluderer også oplysninger om selve AM-dommene, som Justitsministeriets Forskningskontor har fået fra Kriminalregisteret. Dommene er inkluderet, såfremt de opfylder kriterierne for forsøgsordningen.⁶

På baggrund af oplysningerne fra de fem KiF-afdelinger og de tilsendte domsudskrifter er der, som vist i skemaet på den følgende side, lavet en oversigt over forløbet i disse sager.

⁴ *Midtvejsevaluering af forsøgsordning med vredeshåndteringsprogrammet "anger management"* af Susanne Clausen, Justitsministeriets Forskningskontor, 2008. *"Evaluering af forsøgsordning med vredeshåndteringsprogrammet "anger management"* af Anne-Julie Boesen Pedersen, Justitsministeriets Forskningskontor, 2012.

⁵ Desværre har det ikke været muligt at få oplysninger for hele forsøgsperioden fra den ene af KiF-afdelingerne, idet der mangler oplysninger for godt ét år. Reelt er der derfor flere sager med anmodning om egnethedsvurdering, end det fremgår af denne undersøgelse.

⁶ Oplysninger om 32 af de sager, der er modtaget, indgår ikke i det følgende, idet de ikke opfylder alderskriteriet eller ligger uden for det geografiske område, forsøgsordningen dækker. 22 af disse sager angår domme med vilkår om AM, mens de øvrige 10 vedrører sager, hvor den unge er vurderet egnet til AM, men hvor afgørelsen ikke inkluderer et AM-vilkår.

Anmodninger: 580

Egnehedsvurdering ej foretaget: 175

Heraf:

- Udeblevet/ønsker ikke at medvirke til PUS: 27
- Udeblevet/ønsker ikke at medvirke til AM-egnehedsvurdering: 96 (heraf 1 AM-dom)
- Mentalobservation gennemført i stedet: 2
- Vurdering ikke foretaget, men AM-dom: 18
- Uoplyst: 32

Egnehedsvurdering foretaget: 405

Erklæret egnet: 146

Erklæret uegnet: 259

Heraf:

- Ej motiveret: 31
- Ej problemer med at håndtere vrede: 221 (heraf 2 AM-domme)
- Sprogvankeligheder: 5
- Den begåede vold er planlagt: 2

Anden afgørelse: 53

Heraf:

- Ubetinget dom: 15
- Delvis betinget dom: 1
- Betinget: 30
- Ungdomssanktion: 1
- Bøde: 1
- Foranstaltning: 1
- Frifindelse: 3
- Under anke: 1

AM-dom: 89

Heraf:

- Ubetinget dom: 2
- Delvis betinget dom: 11 (heraf en under anke)
- Betinget dom: 76

Afventer dom: 4

Af figuren fremgår, at ud af de 580 anmodninger er der foretaget en egnethedsvurdering i 405 sager, svarende til 70 pct.⁷ At der ikke er foretaget egnethedsvurdering i 175 sager skyldes i 27 af tilfældene, at den sigtede er udeblevet eller ikke har ønsket at deltage i den grundlæggende personundersøgelse (PUS),⁸ mens det i 96 tilfælde skyldes, at den sigtede er udeblevet eller ikke har ønsket at deltage i den særlige egnethedsvurdering, der angår AM. Én af disse sager er endt med en AM-dom alligevel. I to tilfælde viser det sig, at personen i stedet skulle have foretaget en mentalobservation, og i 18 øvrige tilfælde er sagen afgjort med en dom med et AM-vilkår, uden at der foreligger oplysninger om egnethedsvurdering af den unge.⁹ I 32 sager er årsagen til manglende egnethedsvurdering ikke oplyst.

Af Justitsministeriets cirkulæreskrivelse nr. 9679 af 11. oktober 2005 fremgår det, at der i egnethedsvurderingerne skal lægges vægt på, om den unge I) er motiveret for at lære at håndtere stærke følelser i form af vrede m.v., II) behersker det danske sprog i det omfang, som er nødvendigt for at få udbytte af at deltage i undervisningen, og III) er indstillet på at gennemføre forløbet. Endvidere fremgår det, at personer, som anvender vold, trusler eller lignende på en mere velovervejede eller planlagt måde til at opnå mere specifikke, konkrete resultater, som udgangspunkt ikke vil være egnede til deltagelse i programmet.

Af de 405 sager, hvor der er foretaget en egnethedsvurdering, erklæres den unge for egnet i 146 sagerne, svarende til 36 pct., mens de i de resterende 259 sager erklæres for uegnede. Den typiske begrundelse for at erklære en ung uegnet er, at vedkommende ikke menes at have problemer med at håndtere vrede (221 tilfælde). I to af disse sager idømmes den unge alligevel en AM-dom. Desuden findes 31 af de unge ikke motiverede for at deltage i AM-programmet, mens begrundelsen for ikke at vurdere personen for egnet til at deltage i AM-programmet i de resterende syv sager er henholdsvis sprogvanskeligheder (fem tilfælde), og at volden er planlagt (to tilfælde).

Af de 146 sager, hvor de unge erklæres egnede til deltagelse i AM, ender 89 sager, svarende til 61 pct., med en AM-dom, mens 53¹⁰ sager, svarende til 36 pct., ender med en afgørelse uden vilkår om AM. I fire sager var der på dataindsamlingsstidspunktet endnu ikke faldet dom.

Samlet set er der således i den undersøgte periode kommet 580 anmodninger fra politiet om egnethedsvurdering med henblik på AM, hvoraf 110 sager – når også dommene uden egnethedserklæring

⁷ I to sager er de unge blevet vurderet i kommunalt regi, ligesom AM-kurset hører til her. I disse sager er kriminalforsorgen således ikke blevet anmodet om en egnethedsvurdering, men eftersom deltagelse i AM-programmet indgår som et vilkår i dommen, er de to sager inkluderet i denne undersøgelse.

⁸ Heri indgår en person, der er fraflyttet forsøgsområdet.

⁹ I fire af disse sager fremgår det af oplysningerne tilsendt fra KiF-afdelingerne, at den unge er idømt en AM-dom, uden at der forinden er foretaget en egnethedsvurdering. I de resterende 14 tilfælde har Justitsministeriets Forskningskontor fået tilsendt domsudskriften, uden at den pågældende unge indgår i oplysningerne fra KiF.

¹⁰ Der er modtaget oplysninger om yderligere 10 sager, hvor der er foretaget en egnethedsvurdering, og den unge er vurderet egnet til at deltage i et AM-program, men afgørelsen indeholder ikke et vilkår om AM. I disse sager opfylder den unge ikke alderskriteriet for AM, og i lighed med kriterierne for de inkluderede AM-domme indgår de 10 sager derfor ikke i skemaet ovenfor, se også fodnote 6.

og dem, hvor personen findes uegnet til AM, inkluderes – er endt med dom med vilkår om AM. Det svarer til 19 pct. af sagerne. Det er altså en forholdsvis lille andel af sagerne med anmodning om egnethedsvurdering, der ender med en AM-dom. Dette skyldes hovedsageligt to forhold: 1) at de unge udebliver eller ikke ønsker at medvirke i personundersøgelsen eller egnethedsvurderingen, og 2) at de unge ikke vurderes at have problemer med at håndtere vrede og dermed ikke indgår i forsøgsordningens målgruppe. Hertil kommer, at domstolene i en del tilfælde, hvor den unge er fundet egnet til AM, idømmer en sanktion uden et AM-vilkår. I mere end halvdelen af disse tilfælde ligger enten kriminalitetens art, straffens art eller straffens længde uden for målgruppen for AM.

Mindst 67 af 110 unge med en AM-dom havde på undersøgelsestidspunktet gennemført programmet, mens to afventede undervisningen eller var undervejs i et forløb. I seks tilfælde var personen aldrig mødt op eller undervisningsforløbet var blevet afbrudt. I de resterende 35 sager foreligger der ikke oplysninger om undervisningsforløbet.

3. Domme med AM-vilkår

Frem til september 2014 er der som nævnt afsagt i alt 110 AM-domme, som opfylder betingelserne for forsøgsordningen.¹¹ En af disse domme, som er afsagt i august 2014, er under anke og indgår derfor ikke i den følgende beskrivelse.

Tabel 1. Domme fordelt efter, hvilket år de er afsagt.

	Antal
2005 (fra november 2005)	2
2006	34
2007 ¹²	10
2008	10
2009	5
2010	13
2011	14
2012	3
2013	12
2014 (frem til september)	6
I alt	109

Der ses stor variation i det årlige antal domme med AM-vilkår, jf. tabel 1. I 2006 var antallet af domme særlig stort (34), hvilket kan tænkes at skyldes, at man især i forsøgsordningens begyndelse

¹¹ Justitsministeriets Forskningskontor har modtaget yderligere 22 domme med vilkår om AM, som ikke indgår i det følgende, jf. også fodnote 6.

¹² Det kan bemærkes, at antallet af AM-domme i 2007 i midtsvejs-evalueringen er opgjort til 11. Dette skyldes en fejlregistrering af en domsdato.

har været opmærksomme på muligheden, mens antallet af AM-domme omvendt var særligt lille i 2009, 2012 og indtil videre også i 2014.

Den kriminalitet, der ligger til grund for dommene, angår primært simpel vold (§ 244), nemlig 86 af de 109 sager. Dertil kommer ti sager om vold m.v. mod nogen i offentlig tjeneste (§ 119, stk. 1), otte sager om alvorligere vold (§ 245) og en sag vedrørende trussel på livet (§ 266). I to tilfælde er der idømt AM for overtrædelse af § 123, vold eller trusler om vold mod vidner m.v. Denne paragraf er ikke omtalt i cirkulæret om forsøgsordningen. I to tilfælde angår dommen indbrud/tyveri (§ 276), men i begge tilfælde er der tale om fællesstraffe, som omfatter en tidligere dom med AM-vilkår, hvilket er grunden til, at dommene er inkluderet her.

De 109 AM-domme angår 104 personer, idet fem personer er idømt to afgørelser med vilkår om AM. I fire af disse tilfælde er der tale om en fællesstraf.

Vilkåret om AM er typisk knyttet til en betinget dom, da 93 af de 109 AM-domme er betingede. I 14 tilfælde er AM-vilkåret knyttet til en delvis betinget dom. De resterende to sager er ubetingede domme. I den ene af disse indgår AM som et vilkår ved prøveløsladelsen, og i den anden idømmes den unge en ubetinget straf, hvor det i dommen indgår, at en tidligere idømt betinget dom fortsat er gældende, dog fastsættes et yderligere vilkår om AM.

Tabel 2. Straffens samlede længde.

	Antal
Uden straffastsættelse	4
Indtil 14 dage	3
20-30 dage	15
40 dage	25
50 dage	8
60 dage	24
70-80 dage	4
3 måneder	16
4 måneder	3
5 måneder	2
6 måneder	3
8 måneder	1
10 måneder	1
I alt	109

Straflængden er i fire tilfælde ikke fastsat, mens den i de øvrige domme er fastsat til op til 10 måneders fængsel, jf. tabel 2. De to ubetingede domme er fastsat til henholdsvis 40 dage og 3 måneder,

mens den ubetingede del af straffen i de 14 delvis betingede domme varierer mellem 10 dage og fem måneder. Straflængderne er dermed noget længere end det, der er angivet for forsøgsordningen (op til 40 dage).

I langt de fleste af sagerne, 106 af 109, indgår desuden et vilkår om et års tilsyn af kriminalforsorgen. Ifølge Justitsministeriets cirkulæreskrivelse nr. 9679 af 11. oktober 2005 forudsættes det, at der i tilknytning til et AM-vilkår fastsættes vilkår om tilsyn af kriminalforsorgen i et år med det formål at sikre en korrekt gennemførelse af forløbet samt påse, at der hurtigt skrives ind over for eventuel manglende overholdelse af vilkåret. Endvidere skal der via tilsynet sikres, at den unge får støtte i løsningen af eventuelle andre problemer, som måtte opstå for den unge i tilsynsperioden. I de tre tilfælde, hvor der ikke indgår vilkår om tilsyn af kriminalforsorgen, indgår vilkår om tilsyn af de sociale myndigheder.¹³ I alt 43 domme indeholder et vilkår om, at tiltalte efter kommunens nærmere bestemmelser skal undergive sig foranstaltninger efter lov om social service. 12 af dommene indeholder foruden vilkåret om AM også et vilkår om samfundstjeneste (fastsat til mellem 40 og 80 timer), mens 13 domme omfatter et vilkår om misbrugsbehandling (alkohol eller euforiserende stoffer) og to et vilkår om psykiatrisk behandling.

I størsteparten af dommene (79) er der ingen medtiltalte. I de 30 tilfælde, hvor der er medtiltalte, drejer det sig hovedsageligt om en enkelt medtiltalt (22 sager), i seks tilfælde om to medtiltalte og i to sager henholdsvis fire og seks medtiltalte. I ti af de 30 sager, hvor der er medtiltalte, er denne eller en af disse også idømt en dom med et vilkår om AM.

Knap halvdelen af dem, der er idømt AM, er tidligere straffede. Med tidligere straffe forstås fældende strafferetlige afgørelser, dvs. ubetingede domme, betingede domme, foranstaltningsdomme, bøder og tiltalefrafald.¹⁴ Knap halvdelen af de unge, der tidligere er straffet, har højst én tidligere afgørelse, jf. tabel 3. Det største antal tidligere domme er syv.

Tabel 3. Domme fordelt efter antallet af tidligere afgørelser.

	Antal
Ingen tidligere afgørelser	49
1 tidligere afgørelse	27
2-3 tidligere afgørelser	23
Mere end 4 tidligere afgørelser	10
I alt	109

¹³ Det fremgår af Justitsministeriets cirkulæreskrivelse nr. 9679 af 11. oktober 2005, at *Kriminalforsorgens tilsyn med unge, der idømmes en (eventuelt delvis) betinget dom med vilkår om "anger management"*, træder ikke i stedet for – men er et supplement til – det tilsyn af de sociale myndigheder, som i medfør af servicelovens § 40 fastsættes over for unge under 18 år med tilsynsbehov, der idømmes en betinget dom. Det forudsættes således, at der i disse tilfælde fastsættes et såkaldt "dobbelt tilsyn". To af de tre domme, der ikke omfatter et tilsyn af kriminalforsorgen, er sager, hvor de unge er blevet vurderet i kommunalt regi, og hvor også AM-kurset er kommunalt, se også fodnote 7.

¹⁴ Det bemærkes, at de fleste mindre bøder for særlovsovertrædelser ikke registreres i Kriminalregistret og dermed heller ikke er inkluderet i denne undersøgelse.

Som nævnt indledningsvis er forsøgsordningen i almindelighed tiltænkt unge, der ikke tidligere har begået voldskriminalitet, eller som højst er dømt for vold eller lignende tre gange tidligere. Der er i alt 38 tidligere afgørelser for vold fordelt på 32 unge. 27 af disse er tidligere idømt én afgørelse for voldskriminalitet, fire har to tidligere voldsafgørelser og en enkelt har tre. Den tidligere voldskriminalitet angår typisk simpel vold, § 244 (29 af 38). De resterende sager angår alvorligere vold, § 245 (tre sager) og vold m.v. mod offentlig myndighed, § 119 (seks sager).

Blandt de 60 unge, der har en tidligere fældende afgørelse, er seks idømt en ubetinget frihedsstraf, og en af disse er tidligere idømt to ubetingede straffe. De tidligere straffe angår i øvrigt hovedsageligt betingede domme og bøder.

Kønsfordelingen viser, at 87 af de 109 afgørelser med AM-vilkår angår mænd, mens 22 – svarende til 20 pct. – vedrører piger. Generelt for voldskriminalitet, begået af unge, udgør piger omkring 15 pct. af dem, der får en fældende afgørelse.¹⁵ Sammenlignet hermed er der altså relativt mange piger, der får en dom med et AM-vilkår.

Med hensyn til aldersfordelingen viser opgørelsen, at godt halvdelen (61 af 109) af de unge, der er idømt AM, var 15-17 år på afgørelsestidspunktet, mens 47 var 18-20 år.¹⁶ Gennemsnitsalderen er 17 år.

Hvad angår de unges herkomst, er en meget stor andel (85 pct.) af dansk herkomst, jf. tabel 4. Relativt få har status som indvandrere eller efterkommere. Til sammenligning kan nævnes, at cirka en fjerdedel af de 15-19-årige, der i perioden 2005-2012 blev dømt for en voldsforbrydelse, er af fremmed etnisk herkomst.¹⁷ På denne baggrund kunne man godt have forventet, at en større andel af dem, der får en AM-dom, ville have status som indvandrere eller efterkommere. Modsat indgår sprogkundskaber i vurderingen af, om den unge er egnet til en AM-dom, jf. det tidligere, hvilket kan være med til at forklare den store andel med dansk herkomst.

Tabel 4. Domme fordelt efter dømtes herkomst.

	Antal
Dansk herkomst	93
Indvandrer	5
Efterkommer	11
I alt	109

¹⁵ Jf. *Kriminalitet og alder. Udviklingen i strafferetlige afgørelser 2004-2013*. Justitsministeriets Forskningskontor, 2014.

¹⁶ En enkelt person er dog på domstidspunktet netop fyldt 21 år. Denne person falder dermed uden for målgruppen, men eftersom personen har fået en AM-dom i et af forsøgsområderne, og da pågældende var 20 år på gerningstidspunktet, er det valgt at inkludere personen i undersøgelsen.

¹⁷ Baseret på information om fældende afgørelser i 2005-2012 fra Danmarks Statistik. Alene følgende volds-kategorier er inkluderet: Vold og lign. mod offentlig myndighed, simpel vold, alvorligere vold, særlig alvorlig vold og trusler.

4. Recidiv

Denne del af undersøgelsen angår en effektevaluering. For at det er muligt at udtale sig om effekten af en indsats, her AM-programmet, skal der skabes en situation, hvor det bliver muligt at måle, om indsatsen medfører et resultat, som ikke ville være indtruffet, hvis indsatsen ikke havde fundet sted. Hvorvidt der opnås en sådan situation, afhænger af, at der kan udvælges en sammenlignelig gruppe, så at udviklingen blandt den del af målgruppen, som modtager indsatsen (forsøgsgruppen), kan sammenlignes med udviklingen blandt den del af målgruppen, som ikke modtager indsatsen (kontrolgruppen). I udvælgelsen af forsøgs- og kontrolgrupper er det afgørende, at de to grupper er sammenlignelige. Herigennem sikres, at en eventuel forskel i resultaterne mellem henholdsvis forsøgs- og kontrolgruppe alene stammer fra indsatsen og ikke skyldes øvrige forskelle. Da effekt i denne undersøgelse måles ved ændringer i risikoen for gentagen kriminalitet, gælder sammenligneligheden forhold, som er af betydning for recidivrisikoen, herunder blandt andet tidligere kriminalitet, køn og kriminel debutalder.

Fra anden forskning ved vi, at også motivation for forandring og for at deltage er af meget stor betydning for risikoen for ny kriminalitet. Da dette er et forhold, der ikke er kendskab til for andre end dem, der er vurderet og fundet egnede til AM, er det i undersøgelsen valgt at afgrænse kontrolgruppen til at omfatte de unge, der er fundet egnede til AM, men som er endt med at blive idømt en afgørelse uden AM-vilkår. Disse unge udgør ikke alene en yderst anvendelig kontrolgruppe, fordi de som nævnt er sammenlignelige med de unge med en AM-dom med hensyn til motivation, men også fordi de er sammenlignelige med hensyn til de øvrige forhold, egnethedsvurderingen er baseret på. At nogle af dem, der er fundet egnede, alligevel ikke idømmes en AM-dom, må antages først og fremmest at bero på arten og omfanget af såvel deres tidligere som deres nuværende kriminalitet. Det er forhold, som det muligt at kontrollere for i de statistiske analyser, hvorfor sådanne forskelle ikke skaber problemer med hensyn til tolkning af resultaterne.

Problemet med den valgte kontrolgruppe er imidlertid, at den er meget lille, hvilket gør det vanskeligt at påvise eventuelle effekter, da beregningernes usikkerhed bliver stor. Som nævnt er det 50 af dem, der er vurderet egnet, som er idømt en anden sanktion.¹⁸ Heraf vil dog ikke alle kunne indgå i en effektundersøgelse, idet det kun for 45 af dem er muligt at måle recidiv i den toårige observationsperiode, der almindeligvis anvendes i effektundersøgelser. Også gruppen, der har fået en AM-dom, er forholdsvis beskedent, idet kravet om en toårig observationsperiode alene er opfyldt for 91 af de 109. Når der er tale om så små populationer, reduceres robustheden ved resultaterne af de statistiske analyser, idet små ændringer ved gruppernes sammensætning eller små udsving i recidivtalene vil kunne influere afgørende på resultaterne. Hertil kommer, at kontrolgruppen med hensyn til sanktionens art er en relativ inhomogen gruppe, der blandt andet omfatter en foranstaltningsdom.¹⁹ Da personerne i både forsøgs- og kontrolgruppen i øvrigt er idømt såvel betingede som helt eller

¹⁸ Her bortses fra de tre personer, der frifindes.

¹⁹ De øvrige 44 afgørelser er bøder (1), betingede domme (27) og helt eller delvist ubetingede domme (16).

delvis ubetingede domme, kunne det have været ønskeligt at gennemføre analyser separat for disse grupper, men grundet det ringe antal er dette ikke muligt. I de statistiske analyser kan der dog tages højde for, om indeksdommen indeholder en ubetinget del eller ej.

I det følgende sammenlignes de to grupper – som her benævnes henholdsvis forsøgsgruppen og kontrolgruppen – med hensyn til de forhold, der har betydning for risikoen for recidiv.

Et af de forhold, der har størst betydning for risikoen for ny kriminalitet, er omfanget af tidligere kriminalitet. Som det fremgår af tabel 5, har knap halvdelen af de unge i forsøgsgruppen ingen tidligere afgørelser, mens de øvrige har mellem én og syv tidligere strafferetlige afgørelser. Sammenlagt har disse unge 92 tidligere afgørelser. Af de 45 unge i kontrolgruppen har 24 ingen forstraffe, mens de øvrige har mellem én og otte tidligere strafferetlige afgørelser, hvilket sammenlagt er 67 tidligere afgørelser.²⁰ Der er ikke statistisk signifikant forskel mellem andelene i de to grupper, der ikke tidligere er dømt for kriminalitet.

Tabel 5. Tidligere kriminalitet.

	Forsøgsgruppe	Kontrolgruppe
Ingen tidligere afgørelser	44	24
1 tidligere afgørelse	23	6
2-3 tidligere afgørelser	18	8
Flere end 3 tidligere afgørelser	6	7
I alt	91	45

Alder ved kriminel debut er også relateret til recidivrisikoen, idet der er større risiko for fortsat kriminalitet blandt dem, der debuterer tidligt. Af tabel 6 fremgår, at det i begge grupper er mere end hver tredje, som er debuteret som 15-årige, nemlig 38 pct. i begge grupper.

Tabel 6. Kriminel debutalder.

	Forsøgsgruppe	Kontrolgruppe
15 år	35	17
16 år	26	13
17 år og derover	30	15
I alt	91	45

Som bekendt er risikoen for recidiv større blandt drenge end blandt piger. Af tabel 7 fremgår det, at der er en overvægt af drenge i begge grupper, henholdsvis 78 pct. i forsøgsgruppen og 69 pct. i kontrolgruppen. Forskellen er ikke signifikant.

²⁰ I den seneste evaluering af anger management angives op til 12 tidligere afgørelser. At der på nuværende tidspunkt højst er op til otte tidligere afgørelser, skyldes sletningsreglerne i Kriminalregisteret.

Tabel 7. Køn.

	Forsøgsgruppe	Kontrolgruppe
Dreng	71	31
Pige	20	14
I alt	91	45

Der er videre set på grovheden af den kriminalitet, de unge er dømt for. Kun syv af de 91 unge i forsøgsgruppen er dømt for alvorligere voldskriminalitet, § 245, mens tilsvarende gælder for 10 af de 45 unge i kontrolgruppen. Denne forskel afspejler sig også i straffens art, jf. tabel 8 – en forskel, der dog også kan skyldes andre forhold, såsom tidligere kriminalitet. Mens 15 pct. af de unge i forsøgsgruppen er idømt en ubetinget, herunder også delvis betinget, dom, gælder det 36 pct. af kontrolgruppens unge. Denne forskel er signifikant.

Tabel 8. Indeksdom fordelt efter sanktionens art.

	Forsøgsgruppe	Kontrolgruppe
Ubetinget dom (inkl. delvist betinget dom)	14	16
Øvrige domme	77	29
I alt	91	45

En opgørelse over de unges recidiv – målt som ny kriminalitet, der er begået og ført til en fældende strafferetlig afgørelse inden for en toårig periode efter indeksdommen²¹ – viser, at mens 47 af de unge i forsøgsgruppen får en ny strafferetlig afgørelse i observationsperioden, drejer det sig om 29 af de unge i kontrolgruppen. Det svarer til en recidivprocent på henholdsvis 52 og 64. Denne forskel er ikke statistisk signifikant.

Betragtes alene mere alvorligt recidiv i form af andelen, der idømmes en ubetinget dom inden for den toårige observationsperiode, er der en signifikant større andel i kontrolgruppen (12 ud af 45, svarende til 27 pct.) end i forsøgsgruppen (12 ud af 91, svarende til 13 pct.), der bliver det.

På trods af det ringe antal personer i de to grupper er det alligevel via regressionsanalyser forsøgt beregnet, hvilke faktorer der er af betydning for recidivrisikoen, når der på samme tid kontrolleres for øvrige forhold.²² Analysen for risikoen for recidiv generelt (målt som recidiv/ikke recidiv i løbet

²¹ Da det ikke i alle tilfælde har været muligt at få oplyst datoen for gennemførelse af AM-programmet, måles recidiv i perioden efter AM-dommen i stedet for efter gennemførelse af programmet.

²² Følgende forhold er inkluderet i analysen: Forsøgs- eller kontrolgruppe, køn, kriminel debutalder (15 år eller ældre), tidligere kriminalitet (ja/nej), biforhold i indeksdom (ja/nej), gerningsalder ved indeksdom (15-16 år eller ældre) og om indeksdommen indeholder en ubetinget del. Kriminalitetens art indgår ikke, da fordelingen og størrelsen af kategorierne (14 domme vedr. § 119, 99 vedr. § 244, 17 vedr. § 245, 3 vedr. § 123, 1 vedr. § 266, og to domme, der ikke angår vold eller trusler), betyder, at det ikke ville give mening at inkludere dem, hverken i nuværende form eller som sammenlagt til to større kategorier. Graden af alvorlighed ved den begåede kriminalitet tages der højde for via nogle af de øvrige faktorer (biforhold og om sanktionen indeholder en ubetinget del).

af en toårig observationsperiode) peger på, at sandsynligheden for recidiv er højere for drenge, for dem, der tidligere er dømt for kriminalitet, for dem, der har haft deres kriminelle debut i en tidlig alder, og for kontrolgruppen. Den faktor, der skelner mellem forsøgs- og kontrolgruppen, altså om den unge er idømt en dom med vilkår om AM eller ej, viser sig altså at være af signifikant betydning for risikoen for recidiv. Samme resultat ses ikke ved en simpel sammenligning af de to gruppers recidiv, jf. ovenfor. Forskellen skyldes, at der i regressionsanalyserne tages højde for flere forhold, herunder eksempelvis, at der indgår flere drenge i forsøgsgruppen end i kontrolgruppen, hvilket øger forsøgsgruppens recidivrisiko.

For så vidt angår analysen for recidiv til ubetinget frihedsstraf, tyder denne på, at risikoen for ny kriminalitet er højere blandt drenge og i kontrolgruppen. Denne analyse peger således på, at også risikoen for ny, alvorlig kriminalitet mindskes, når den dømte har fået et vilkår om AM.

Det skal påpeges, at AM-programmet er et kortvarigt program, der betragtes som et forbehandlingsprogram. Generelt er det ikke forventeligt, at der kan måles en effekt af kortvarige tiltag, eller i hvert fald vil en sådan effekt også ofte være kortvarig.²³ Samtidig betyder programmets status som forbehandlingsprogram, at nogle af de unge efterfølgende har deltaget i et andet af kriminalforsorgens programmer, Nye Veje. Efter det oplyste angår dette kun et fåtal, men dette kan alligevel godt have en betydning for resultatet og i hvert fald yderligere vanskeliggøre en vurdering af, om AM-programmet isoleret set har en kriminalpræventiv effekt.

Fra flere afdelinger i Kriminalforsorgen i Frihed oplyses, at der er stor tilfredshed med AM-programmet, men samtidig efterspørges muligheden for opfølgning i form af efterfølgende tiltag eller programvirksomhed. Enkelte tilføjer, at denne del forventes forbedret via udbredelsen af risikovurderingsredskabet LS/RNR (Level of Service/ Risk, Need and Responsivity) og af tilsynsmodellen MOSAIK (Motiverende Samtaleintervention I Kriminalforsorgen). MOSAIK indebærer et andet indhold og struktur i tilsynssamtalerne og kan også indeholde en form for behandling. Både LS/RNR og MOSAIK er ved at blive implementeret i Kriminalforsorgen i Frihed.

5. Sammenfatning og diskussion

Evalueringen angår den forsøgsordning, der som led i regeringens handlingsplan mod volds- og ungdomskriminalitet blev iværksat efteråret 2005 vedrørende anvendelse af vredeshåndteringsprogrammet "anger management" som vilkår for en (delvis) betinget dom over for unge lovovertrædere.

²³ Jørgensen m.fl. (2012): *"Risikofaktorer, effektevalueringer og behandlingsprincipper. En forskningsoversigt."* Justitsministeriets Forskningskontor.

I de knap ni år, som evalueringen omfatter, har kriminalforsorgen antagelig modtaget 6-700 anmodninger om egnethedsvurdering med henblik på "anger management".²⁴ Det er ikke muligt præcist at sige, hvor stort det potentielle antal sager er, dvs. antallet af sager der opfylder de objektive kriterier med hensyn til kriminalitetens art og den forventede straf, og som henhører under en af de i forsøget deltagende politikredse. På baggrund af oplysninger om antallet af domme på landsplan og fordelingen mellem de forskellige politikredse kan det dog meget forsigtigt estimeres, at der antagelig i perioden fra 2006 til 2013 har været omkring 2.000 potentielle sager.²⁵ Det er således alene i omkring en tredjedel af sagerne, kriminalforsorgen har været anmodet om at foretage en egnethedsvurdering.

Evalueringen viser videre, at kriminalforsorgen af forskellige grunde ikke får gennemført egnethedsvurdering i en lille tredjedel af se sager, hvor de anmodes herom, og at de alene i godt en tredjedel af de sager, hvor de har foretaget en egnethedsvurdering, finder vedkommende egnet til at deltage i "anger management"-kurset.

Sidste led i kæden er domstolene, som i knap to tredjedele af de sager, hvor en person er fundet egnet til "anger management", idømmer vedkommende en dom med vilkår om "anger management". I forhold til det potentielle antal sager er det således omkring hver 20., der ender med en dom med vilkår om "anger management".

Redegørelsen vedrørende de domme med vilkår om "anger management", som er afsagt frem til september 2014, viser bl.a., at den kriminalitet, der ligger til grund for dommene, primært angår simpel vold, § 244, at omtrent halvdelen af de unge ikke tidligere er straffet, at forholdsvis mange af de dømte er piger, og at relativt få har en fremmed etnisk baggrund.

Evalueringen omfatter også en recidivundersøgelse og en måling af programmets effekt. Den observerede generelle recidivprocent er lidt, men ikke signifikant, lavere blandt dem, der er idømt en dom med vilkår om "anger management" i forhold til de øvrige unge, som er vurderet egnede til at deltage i "anger management", men som er idømt en dom uden vilkår herom. Den observerede recidivprocent med hensyn til andelen, der begår så alvorlig kriminalitet i observationsperioden, at det fører til en ubetinget frihedsstraf, er til gengæld signifikant lavere blandt unge, der er idømt en sanktion med vilkår om "anger management" til sammenligning med den anden gruppe af unge.

De analyser, hvor der tages højde for øvrige faktorer, som er af betydning for recidivrisikoen, peger på, at risikoen for både at recidivere overhovedet og at recidivere til en ubetinget frihedsstraf er

²⁴ Når hensyn tages til, at ikke alle anmodninger er registreret og omfattet af denne undersøgelse, jf. note 5.

²⁵ I årene 2006 til 2013 er der idømt en ubetinget dom for vold m.v. mod offentlig myndighed, simpel og alvorligere vold samt trusler i knap 5000 tilfælde angående unge i alderen 15-20 år. På baggrund af oplysninger fra kriminalstatistikken om strafflængder anslås ca. en femtedel af dommene at være på højst 40 dages fængsel. I samme periode og for samme målgruppe er der idømt godt 7000 betingede domme, altså i alt omkring 8000 domme. Ud fra kriminalstatistikken kan det beregnes, at godt en fjerdedel af dommene må antages at angå politikredsene København, Nordsjælland og Vestegnen.

signifikant mindre blandt de unge, der er idømt en dom med vilkår om ”anger management”, i forhold til de unge, der ikke er det. Umiddelbart tyder undersøgelsen altså på, at der er en positiv effekt af at lade de unge gennemgå et ”anger management”-kursus.

Det skal dog understreges, at sammenligningsgrundlaget er svagt, idet der som påpeget indgår ret få personer i de to sammenlignede grupper. Når grupperne er små, er det vanskeligt at lave effektanalyser med robuste resultater, da selv små ændringer i gruppernes sammensætning kan influere på resultaterne. Resultaterne bør derfor tolkes varsomt.

Samtidig skal dog nævnes, at også analyserne i evalueringen fra 2012 pegede på, at AM-programmet synes at reducere recidivrisikoen.

Det skal samtidig understreges, at resultaterne af den gennemførte effektanalyse under alle omstændigheder kan være vanskelige at tolke, idet de påviste positive resultater ikke nødvendigvis kan antages at være betinget af AM-kurset, men også kan skyldes, at de dømte kan have fået en mildere dom, end de ellers ville have fået, i og med de også pålægges et vilkår om AM. I hvilket omfang, det er sket, eller i hvilket omfang fastsættelse af strafflængden for de unge, der er idømt en helt eller delvis ubetinget dom med vilkår om ”anger management”, påvirkes af vilkåret, er ikke muligt at fastslå.